دووبارەکاری لە هۆنراوەکانی دیلان-دا
(لێکۆڵینەوەیەکی شیکاری ڕەخنەییە)

د. عادل گەرمیانی
(زانکۆی کۆیە - کۆلێژی زمان)

پێشەکی

مرۆڤی کۆن و هاوچەرخ هەندێ جار دووبارەکاری لە ئاخاوتنی ڕۆژانەی خۆیدا بۆ جەختکردن، یان وەبیرهێنانەوە بەکاردەهێنێت، دووبارەکاریش بریتییە لە دووبارەکردنەوەی دەنگێک،یان وشەیەک، یان دەستەواژەیەک، یان ڕستەیەک بۆ مەبەستێکی تایبەت.

هەرچەندە بایەخدان بەم جۆرە دیاردەیە لەم ڕۆژگارەدا زیاتر لەنێو شیعردا بەرچاو دەکەوێت، بەڵام سەرچاوەی ئەم جۆرە بایەخدانە زیاتر بۆ سەرهەڵدان و دەرکەوتنی لەنێو قورئانی پیرۆزدا دەگەڕێتەوە، کەوا لە چەند سورەتێکی وەک (الفاتحة- الناس- الأخلاص) جۆرە دووبارەکردنەوەیەکی دەنگی دەکەوێتە بەرچاومان، وەک دووبارەکردنەوەی دەنگی (ن) لە سورەتی (الفاتحة) و دەنگی (س) لە سورەتی (الناس) و دەنگی (د) لە سورەتی (الأخلاص)، هەروەها دووبارەکردنەوەی وشەی (الرحمن) و دەستەواژەی (فبأي آلاء ربكما تكذبان) لە سورەتی (الرحمن)، هەروەها دووبارەکاری لە هەردوو سورەتی (المرسلات) و (الشعراء) بەرچاو دەکەوێت. واتە بایەخدان بەم جۆرە دووبارەکارییەی نێو قورئانی پیرۆز بووە دەروازەیەکی کاریگەر بۆ بایەخدان بەسەرهەڵدانی دیاردەی دووبارەکاری لەنێو شیعردا.

هەندێ جار دیاردەی دووبارەکاری شیعری لە هەندێ هۆنراوە دەکەوێتە بەرچاومان، لەبەر هەندێ مەبەست و هۆکار هۆنیار بەکاری دەهێنێ. دووبارەکاری تەنیا لە بواری شیعردا بەرچاو ناکەوێت، بەڵکو لە چەندین بواری دیکەیش بەکاردەهێنرێت، هەرچەندە دووبارەکاری لە شیعردا چێژێکی هونەریی خۆی هەیە، چونکە بەهێزیی دارشتە شیعرییەکە لە ڕووی کێش و سەروا دەخاتەڕوو، هەروەها ڕۆڵی خۆی لە بنیادی ڕیتمی مۆسیقای شیعریی هۆنراوەکەدا هەیە.

لە کاروانی شیعری هاوچەرخی کوردیدا هەندێ دەنگی شیعری هەیە، ناوبانگی تایبەتی خۆیان هەیە، وەک ئەستێرە لە ئاسمانی شیعری کوردیی هاوچەرخدا دەدرەوشێتەوە، (حەمە ساڵح دیلان)یش یەکێکە لەو دەنگە شیعریانەی بە کۆششی تایبەتی خۆی و لە ئەنجامی ئەزموونی شیعری خۆیدا توانیویەتی ببێتە مایەی سەرنجڕاکێشانی خوێنەر و ڕەخنەگرانی شیعری هاوچەرخی کوردی، هەر ئەم لایەنە هۆکارێکی گرنگ بوو لە هەڵبژاردنی بۆ ئەم هۆنیارە لەم لێکۆڵینەوەدا، کەوا لە بارەی تەکنیکی دووبارەکاری لەنێو هۆنراوەکانیدا. بەڕاستی (دیلان)، وەک نەوەی پاش گۆران، لە ساڵانی ئەزموونی ئەدەبی و شیعری خۆیدا توانیویەتی

کەسایەتییەکی شیعری تایبەت بەخۆی دروست بکات، بۆیە ئێمەیش بە پێویستمان زانی لە گۆشەنیگای دووبارەکارییەوە ئەم لێکۆڵینەوەیە لە بارەیەوە پێشکەش بکەین بەو هیوایەی خزمەتێکی ڕەخنەی نوێی کوردیمان بکەین. ئەوەی جێی سەرنجە بەلامانەوە دیوانە شیعرییەکەی دیلان تەنیا ئەو هۆنراوانەی گرتۆتە خۆ کەوا تا ساڵی ١٩٨٢ نووسراون، واتە هۆنراوەکانی پاش ئەو ساڵە تا کۆچکردنی کۆنەکراونەتەوە و دیار نییە و لەم حاڵەتەدا پێویستە سەرلەنوێ دیوانەکەی چاپ بکرێتەوە. هەروەها هۆنراوەی (شەپۆل) لەنێو دیوانەکەدا بە سێ شێوەی دارِشتن بڵاوکراوەتەوە، لێرەدا ئەگەر هەر پاساوێک هەبێت، ئەوە دەبێ بۆ هۆنراوەکانی دیکەیشی ئەم کارە بکرابایە و ئەوسا جۆرە فەوزایەک دروست دەبێت حەز ناکەین لەچاپکردنی تازەی ئەم دیوانەدا ئەم جۆرە دیاردەیە ببینێت.

ئەم لێکۆڵینەوەیە لە پێشەکی و دوو تەوەر لەگەڵ ئەنجام و لیستی سەرچاوەکان پێکهاتووە، تەوەری یەکەم بۆ باسکردنی بەهای دووبارەکاری لە زمانی شیعری تەرخان کراوە، تەوەری دووەم بۆ خستنەڕووی جۆرەکانی دووبارەکاری نێو هۆنراوەکانی ئەم هۆنیارە تەرخان کراوە. هیواداریـن ئەم لێکۆڵینەوەیە هەوڵدانێک بێ بۆ زیاتر ئاشنا بوون بە جیهانی شیعریی ئەم هۆنیارە و تەکنیکی دووبارەکاری نێو هۆنراوەکانی.

تەوەری یەکەم:
بەهای دووبارەکاری لە شێوازی شیعریدا

سادەترین پێناسەی دووبارەکاری ئەوەیە: «قسەکەر واژەیەک (لەفزێک) بهێنێت پاشان وەک خۆی دووبارەی بکاتەوە چ واژەکە هاوواتا بێت، یان جیاواز بێت، یان واتایەک بهێنێت پاشان دووبارەی بکاتەوە. ئەمەش لە مەرجی ڕێکەوتنی واتای یەکەم و دووەمە، جا ئەگەر یەکگرتنەوەی واژەکان و واتاکان بێت سوودەکەی لە سەلماندنی دووپاتکردنەوەی ئەو بارەیە لە دەروونددا، هەروەها ئەگەر واتاکان یەکگرتوو بێت، هەرچەندە واژەکان ڕێکەوتوو بێت و واتاکان جیاواز بێت سوودەکەی بۆ هێنانەوەیەتی وەک هێمایەک بێت بۆ دوو واتا جیاوازەکان» (١). دووبارەکاری شیعری لایەنێکی هونەریی شێوازی شیعرییە، کەوا بەهۆیەوە تێگەیشتن لە دەقی ئەدەبیمان بۆ فەراهەم دەکات، چونکە دووبارەکاری

حەمەساڵح دیلان

هەر بۆ دووبارەکردنەوە نییە، بەڵکو کەرەسەیەکی گرنگی شێوازی شیعرە بۆ دەرخستنی کاریگەری دووبارەکراوەکە بەسەر هزر و دەروونی خوێنەر، هەروەها دووبارەکاری بنەمایەکی گرنگی بنیادی هونەریی شیعرە، چونکە «دووبارەکاری بناغەی ڕیتیمە بە هەموو جۆرەکانی کەوا لە مۆسیقا دەبینرێت، هەروەها بناغەیەکە بۆ تیوری سەروا لە شیعردا» (٢). دووبارەکاری لایەنێکی گرنگە لە مۆسیقای شیعری بەهۆی ئەو ڕیتمە دووبارەکردنەوەکە دروستی دەکات، بە تایبەتی لە مۆسیقای دەرەوەی شیعری، بە تایبەتیش لە بواری سەروای شیعری، هەروەها دووبارەکاری لە بواری کێشی شیعری کلاسیکی بەدی دەکرێت، بۆ نموونە دەریای ڕەجەز بریتییە لە چوار جار دووبارەکردنەوەی هەنگاوی (مستفعلن)، هەنگاوەکانی بریتییە لە دووبارەکردنەوەی چەند دەنگێک جۆرە ڕیتیمێک دروست دەکەن، مۆسیقای شیعریی هۆنراوەکە دروست دەکەن.

وشەی دووبارەکاری لە زمانی عەرەبیدا (تکرار)ە کەوا لە وشەی چوارینی (کرر) وەرگیراوە، بەڵام ئەم وشەیە (Repetition) وشەیەکی لاتینییە بە واتای جارێکی دیکە هەوڵ دەدات و ئەم وشەیە لە وشەی (Petere) بە واتای دەگەڕێ وەرگیراوە. ئەم جۆرە کار و کردەوەیە نەک تەنیا لە بواری شیعر، بەڵکو لە بوارەکانی مۆسیقا و نیگارکێشانیشدا بەکاردەهێنرێت(٣). زمان لە خودی

خـۆیدا کـەرەسـتـەیەکی دەربڕینە بەلای ئادەمـیـزادەوە بەهۆیەوە بیروبۆچوونی خـۆی دەخاتەڕوو، یان پێشکەش دەکـات، هۆنیـاریش وەک کـەسـێکی خـاوەن هەسـتـێکی ناسک و خاوەن تواناییەکی هۆنینەوە و داڕشتنی شیعری جـۆرە زمانێکی بالا لەنێـو هۆنراوەکانی بەکاردەهێنێ بۆ بەخـشـــینی جــۆرە چێــژێکی هونەری بەخــوێنەری هۆنراوەکەی. بۆ ئەم مەبەستە هەندێ تەکنیکی زمانەوانی بەکاردەهێنێت، تەکنیکی دووبارەکاری جـۆرە گەمەیەکی شیعریی ئاراستەکراوە لەلایەن هۆنیارەوە بۆ ئەوەی زیاتر سەرنجی خوێنەر بۆ لای خۆی ڕابکێشێت. زۆرجار جۆرە لێکچــوونێک لەنێــو وشــە، یان فــرێز، یان ڕســتــە دووبارەکراوەکان لەنێو هۆنراوەکەدا بەرچاومان دەکەوێت لە حـــالـّەتی هاوتەریبی بەکــــارهێنایان، ئەگــــەر دووبارکراوەکە وەکو خۆی دووبارە کرایەوە، بەڵام ئەگەر هۆنیار وشەی بۆ زیاد کرد، یان وشەی لێ لابرد، ئەوسا حـالـّەتی هاوتەریبی دروست نابێت، بەڵـکو جـۆرە وەک یەکی ناتەواو دەکەوێتە بەرچاومـان، چونکە «لێکچـوون لە دووبارەکــاری فــراوانتــرە لە وەک یەکی، هەرچەندە هەمــوو وەک یەکـیــیــەک بە لێکچــوون دادەنرێت، بەڵام هەمـوو لێکچـوونێک بە وەک یەکی دانانرێت، هەروەها هەمـوو دووبارەکارییـەک و هاوتەریبی، یەک شت نییـە، بەڵـکو دووبـارەکـاری یەکـێکە لە دەرکـەوتنە زۆرەکـانی هاوتەریبی، چونکە لێکچوون خالّی هاوبەشیانە»(٤).

زاراوەی دووبارەکـاری (التکرار – REPETITION) لە ڕووی فـەرهەنگـیــیـەوە بە واتای بۆ دووجـار، یان زیـاتر بەکارهێنان بۆ مەبەستێکی تایبەت دێت، بەڵام لە ڕووی ئەرکـەوە دووبارەکـاری وەک وریاکـردنەوەیەکـە لە مـەڕ دووبارەکراوەکەوە. ئەم زاراوەیە هەندێ لێکۆڵەر بەشێوەی دووبارەکـــردنەوە بەکـــاری دەهێنێ، هەندێکی دیکە بەشـێـوەی (گـەڕانەوە) بەکـاری دەهێنێ. بەلامـانەوە زاراوەی دووبارەکـاری دروسـتــە نەک دووبارەکـردنەوە، چونکە ئەگەر وشەکە بۆ زیاتر لە دووجار بەکارهات ئەوسا دەبێ بەپێی ژمـارەی بەکـارهێنانەکە زاراوەکـە داڕێژرێت وەکو (سێبارە، دەبارە..تاد)، هەروەها گەڕانەوە زیاتر لە دەرەوەی ڕەخنەی شیعری بۆ چەند مـەبەسـتێکی جیـاواز بەکــاردەهێنرێت، چونکە هۆنیــار لەنێــو هۆنراوەکــەیدا ناگەڕێتەوە بۆ وشەیەک، بەڵکو بۆ مەبەستێک دووبارەی دەکاتەوە.

تەوەری دووەم:

جۆرەکانی دووبارەکاریی نێو شیعری دیلان

١- دووبارەکردنەوەی بەندی:

دووبارەکـردنەوەی بەندی (لازمـە) بە ئینگلیـزی پێی دەوترێت (Refreindre) کــەوا لە وشـــەی لاتینی (Refirgere) وەرگـیــراوە بە واتای دووبارە دەکـاتەوە، دووبارەکردنەوەی بەندی بریتییە لەوەی دێرێک لە چەند شوێنێکی نێو هۆنراوەکە وەکو خۆی دووبارە دەکرێتەوە بە مــەبەســتی جــەخــتکردن و وەبیــرهێنـانەوە، چونکە دووبارەکراوەکە هەڵگری جۆرە مەبەستێکە، بۆیە هۆنیار لەڕێی ئەو دووبارەکردنەوەیە مەبەست و جەختکردنەکەی بۆ خوێنەرەکەی ڕادەگەیەنێت. دووبارەکـاری بەندی دوو جۆرە: یەکەمیان پێی دەوترێت دووبارەکردنەوەی پێشەوە، ئەم جـۆرەیان لەنێـو شـیـعـری دیلاندا بەرچاو ناکـەوێت. دووەمـیان پێی دەوترێت دووبارەکردنەوەی پاشکۆیی، ئەم جۆرەیان هەندێ جـار لەنێـو هۆنراوەکـانی ئەم هۆنیـارەدا بەکــارهێنراوە. بۆ نموونە دیلان لە هۆنراوەی (پاییــزی جــاران) لە دوو شــوێنی نێــو هۆنراوەکــەیدا ئەم دێرەی خوارەوەی کردووەتە دووبارەکاری لازمە، یان بەندی:

بەسـتـە ئەڵێن ئەوەی ئەیڵێن نایجـوونەوە (دیوانی دیلان/ ل٣٠٠-٣٠١)

٢- دووبارەکردنەوەی جەختی:

ئەم جـۆرە دووبارەکـارییـە پێی دەوترێت جـەخـتی، یان شێـوازی، ئەگـەر بەدوای یەکـتـردا وشـە دووبارەکـراوەکـە نەهات، ئەوە پێی دەوترێت دووبارەکــــاریی ئاســـۆیی، دووبارەکاریی جەختی بریتییە لە دووبارەکردنەوەی دوو وشە بەدوای یەکتردا لەنێو دێرە شیعرییەکەدا، ئەمەش بە مەبەستی جەختکردن دەبێت بەسەر وشەی پێشوو بۆ ئەوە سەرنجی خوێنەر بۆ وشە دووبارەکراوەکە دەبێت. بۆ نموونە دیلان لە هۆنراوەی (کـەی)دا جـۆرە دووبارەکـارییــەکی جـەختی بەهێـزی بەکـارهێناوە کـاتێک فرێزی (ئەزانی کـەی) لەهەمـان ڕسـتـەدا بەدوای یەک هاتوودا بەشـێـوەی ئاسۆیی دووبارە کردووەتەوە:

ئەزانی کەی... ئەزانی کەی؟

هەناو و دڵ ئەڵێ ئۆخەی..؟ (دیوانی دیلان/ ل٢٦)

هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (ڕەز)دا جۆرە جەختێکی بەهێزی بەکارهێناوە کاتێک فرێزی (لە کوێیە شەراب) لە هەمان دێر و لەدوای یەک دووبارەی کردووەتەوە:

له کوێیه شەراب له کوێیه شەراب
بۆ له ئێمە بوو به ڕچکەی سەراب...؟! (دیوانی دیلان/ ل٢٦٦)

هەروەها له هۆنراوەی (چیرۆکێ) وشەکانی (ورد) و (پەستا) و (ڕیشە) دووباره دەکاتەوه به مەبەستی جەختکردن:

وورد وورد تیرۆکی ئەوەشان
پەستا پەستا خۆی لێئەدا (دیوانی دیلان/ ل٣١٠)

هەروەها له هۆنراوەی (شەپۆل)دا دەڵێت:

شەپۆل شەپۆل لەگەڵ دەریای ژیانا (دیوانی دیلان/ ل٣٦٠)

لەم دێره شیعرەدا وشەی شەپۆل دووجار بەدوای یەکتردا دووباره کراوەتەوه و وشەی دووەمی شەپۆل جۆره جەختکردنێکه بەسەر وشەی شەپۆلی یەکەم، کەوا هەردوو وشەی شەپۆل جۆری هاتنەکه لەگەڵ دەریاکه دەردەخات، هەروەها له هۆنراوەی (سێبەری پەرت) وشەی ئامان دووجار له دوای یەکتردا دووباره دەکاتەوه:

ئامان ئامانێ بۆ چارەم ئەڵێ
گیان بیباتەوه (دیوانی دیلان/ ل٣٨٦)

٣- دووبارەکردنەوەی بەرایی:

بریتییه لەوەی وشه دووبارەکراوەکه له سەرەتای دێره شیعرییەکان دەبێت، پێشی دەوترێت دووبارەکاری سەرەتایی، یان ئەستوونی (التكرار العمودي)، چونکه وشه دووبارەکراوەکه له سەرەتای دێره بەدوا یەکترەکان دەبێت. ئەم جۆره دووبارەکارییه زۆر باوه لەنێو شیعری نوێ و هاوچەرخدا و «ئامانجی سەرەکیی دووبارەکاری بەرایی گوشار خستنه سەر یەک حاڵەتی زمانی و دووپاتکردنەوەی بۆ چەند جارێک به چەند شێوەیەکی هاوچەشن، یان جیاواز لەپێناو گەیشتن به دۆخێکی شیعریی تایبەت لەسەر دوو بنەمای ڕیتمی و هێمایی وەستاوه» (٥).

کاریگەریی ئەم جۆره دووبارەکارییه پابەنده بەتوانایی و هێزی شێوازی شیعریی هۆنیارەوه، ئەگینا بەکار و کردەوەیەکی شیعریی زۆر ساده دادەنرێت. ئەم جۆره دووبارەکارییه له شیعری ئەم شیعره دەکەوێته بەرچاو، بەڵام هەندێ جار بەشێوەیەکی لاواز دێته بەرچاو، چونکه نەیکردووەته دەستپێکێکی کاریگەر بۆ خوێنەر بۆ نێو جیهانی هۆنراوەکه کاتێک له دوو سێ دێرێکی هۆنراوەکه بەکاری دەهێنێت. بەلای د. ئازاد ئەحمەد مەحموودەوه «ئامانجی سەرەکی ئەم جۆره گەڕانەوه، بۆ مەبەستی گەیشتن به بوارێکی شیعریی دیاریکراو، له چەند داڕشتنێکی هاوشێوه، یان جیاوازدا، لەسەر ئاستی ڕیتمی و دەلالی، جەخت لەسەر وروژاندنی حاڵەتێکی زمان دەکاتەوه» (٦). بۆ نموونه دیلان، مۆرفێمی (تا) له سەرەتای کۆپلەی (پێویستییەکانی وەرزی تازه)ی نێو هۆنراوەی (وەرزی تازه) وەک دووبارەکارییەکی بەرایی بەکارهێناوه:

تا... نەسووتایه پاوەن به پاییز
بەهار... کەماو لۆی نەبوو مام پاییز
تا... نەبڕایه پەلکی ڕەز و مێو
تەرزی نوێی نەبوو (باخووسی) ناو کێو
تا... نەگریایه فریشتەی زستان
پێکەنین نەبوو، بۆ کۆرپەی بیستان
تا... چەخماخەی خوێن نەیدایه له هەرد
لەیلاخ بێ دەماخ، چاره کز و زەرد (دیوانی دیلان/ ل٣٢٩)

٤- دووبارەکردنەوەی کۆتایی:

ئامانجی سەرەکی ئەم جۆره دووبارەکردنەوەیه «چڕکردنەوەیەکی هێمایی و ڕیتمییه له کۆتایی هۆنراوەکه چەقبەست دەبێت» (٧) و ئەم جۆره دووبارەکارییه بریتییه لەوەی هۆنیار له کۆتایی هۆنراوەکەیدا ئەم جۆره دووبارەکارییه بەکاردەهێنێ، هەرچەنده لەم حاڵەتەدا ژمارەی دووبارەکراوەکه کەم دەبێت به حوکمی ئەوەی هۆنیار له دوا هەنگاوەکانی نووسینی هۆنراوەکەیه، بەڵام له ڕێی ئەم دووبارەکردنەوەیەدا هۆنیار دەیەوێت شتێک به خوێنەرەکەی ڕابگەیەنێت. بەلای د. ئازاد ئەحمەد مەحموودەوه «گەڕانەوەی کۆتایی هەروەک گەڕانەوەی بەرایی، پانتایی کاریگەربوونی له چوارچێوەی پێکهاتنی بنیادی قەسیدەدا ڕۆڵ دەبینێت لەناوەندی خاسیەتی زمانی شیعر و دەستوورەکانی زمانەوانی، چەقی دەلالی و ڕیتمی، له کۆتایی قەسیده دیاری دەکات و بەربلاوی ئاسۆکانی واتای دەلالەت و واتای ڕیتمی خەست دەکاتەوه» (٨) بۆ نموونه دیلان لەکۆتایی هۆنراوەی (پەڵکەزێڕین)دا وشەی (کەین) به واتای (بکەین) له کۆتایی دوو دێره دووباره دەکاتەوه:

هۆی دەرد و دووری بەهاری پێ دیار کەین
سەیرانەکەی بەهارەکەی جار جار کەین (دیوانی دیلان/ ل٢٨٠

هەروەها دیلان لە کۆتایی هۆنراوەی (ساخوات لەگەڵ) وشەی (ئەگری) لە کۆتایی چوار دێر دووبارە دەکاتەوە:

ئەکورکێنێ... بەسەر خۆیا... ورد ئەگری
بۆ تۆ ئەگری... بۆ ئێمە... بۆ کورد ئەگری..!
تاو تاو ئەگری... بە کوڵ ئەگری.. پڕ ئەگری
بۆ ئەنجام بۆ قسەی سارد و پڕ ئەگری (دیوانی دیلان/ ل٣٠٩)

لە هۆنراوەی (برسیمە)دا دیلان مۆرفێمی (بۆ)ی وەک ئامرازی پرسیار لە سەرەتای هەردوو دوو دێری کۆتایی کۆتاییش دووبارە کردووەتەوە:

بۆ نالەبار بەجێیە لەوەڕ لە هەردوو جێدا
بۆ ئێمەیش ئاو لە دەم چووت لە ڕێگای نەهاتا
(دیوانی دیلان/ ل٣٣٧)

هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (لەگەڵ تۆمە) وشەی (ئیمساڵ) وەک سەروا لە کۆتایی بەیتی کۆتاییش دووبارەکردووەتەوە:

وەرە پێشێ... کزی چاو و نەخۆشم
نزیکت (دارە) هەم گۆچانە... ئیمساڵ..!
وەکو ئاوات و (ئاوی مانە)... ئیمساڵ (دیوانی دیلان/ ل٣٤٥)

٥- دووبارەکردنەوەی ئاسۆیی:

بریتییە لەوەی وشەکە بۆ چەند جارێک بەبێ پچڕان لەنێو هەمان بەیت، یان دێرە شیعرییەکە دووبارە بکرێتەوە بە مەبەستی سەرنجڕاکێشانی خوێنەر بۆ دووبارەکراوەکە. ئەم جۆرە دووبارەکارییە لەنێو سەرجەم هۆنراوەکانی دیلان زۆرجار بەرچاومان دەکەوێت، بۆ نموونە دیلان لە دێرە سەرەتاییەکانی هۆنراوەی (پەڵکەزێڕین)دا بە جوانی دووبارەکاریی ئاسۆیی بەکارهێناوە:

بەهار بێ ئاو بێ بارانی نیسانە
شەونم زادەی قوولی پرمەی گریانە
وەنەوشەی شین بەرگی شینی پۆشیوە
نێرگس خشڵی زەردی خەمی کڕیوە
پۆلی مەلان بێ جیوە جیو بێ قاژەن (دیوانی دیلان/ ل٢٧٩)

لە دێرەکانی یەک و پێنج و شەش وشەی (بێ) بە شێوە ئاسۆیی دووبارە کراوەتەوە، هەروەها لە دێری سێدا وشەی (شین) بەشێوەی ئاسۆیی دووبارە کراوەتەوە.

هەروەها دیلان لە دێری سێیەمی هۆنراوەی (شەپۆل)دا دەڵێت:

هەندێ خەیاڵ هەندێ ڕاستی و دروستی (دیوانی دیلان/ ل٣٦٠)

لەم دێرەدا دووجار وشەی (هەندێ) بە شێوەی ئاسۆیی دووبارە کراوەتەوە، هەروەها لە دوو شوێنی دیکەی ئەم هۆنراوەیەدا ئەم جۆرە دووبارەکارییەی بەکارهێناوە:

هێرۆ زەرد بوو زۆر زەردتر بوو لە پاییز (دیوانی دیلان/ ل٣٦١)
دار ئەنێژین گوڵ ئەنێژین گوڵاڵە
کام ئەچێژین کامی هەنگوین هەڵاڵە.. (دیوانی دیلان/ ل٣٦١)

٦- دووبارەکردنەوەی ئەستوونی:

بریتییە لەوەی بۆ چەند جارێک لەنێو بەیت، یان دێرە بەدوای یەکتر هاتووەکانی هۆنراوەکە دووبارە کراوەتەوە، بۆ نموونە دیلان لە هۆنراوەی (چواردەی تەمووز)دا جۆرە دووبارەکارییەکی ئەستوونی بەهێزی بەکارهێناوە کاتێک فریزی (پەستەی کاتێ) لە سەرەتای چوار ڕستە بەشێوەی ئەستوونی دووبارە کردووەتەوە.

کام چاو برسی گەشەی گوڵە؟
کام گیان سەودای ورشەی چڵە؟
کام گوێ قوڵاغی ئاوازە؟ (دیوانی دیلان/ ل٣٤٦)

هەروەها لە هۆنراوەی (ڕەشەبا)دا ئامرازی نەفی (نە) لە سەرەتای چواردێری بەدوای یەک هاتوودا بەشێوەیەکی ئەستوونی دووبارە کراونەتەوە:

نە ورشە.. نە لووتکەی خاڵ خاڵ
نە پەڵەی گوڵاڵەی قەد پاڵ
نە نێرگسی مەستی چاوکاڵ
نە سۆزی دەروونی شمشاڵ (دیوانی دیلان/ل٢٥٣)

هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (ڕەز)دا جۆرە دووبارەکارییەکی ئەستوونی بەهێزی بەکارهێناوە کاتێک فریزی (بە وێنەی تۆز.ی با بردوو) لە دوو ڕستەی بەدوای یەک هاتوو بەشێوەی ئەستوونی دووبارە کردووەتەوە:

وونن... بە وێنەی تۆزی با بردوو

تەفـــــــرن... بە وێنەی تۆزی با بردوو (دیوانی دیلان/ل٢٦٧)

هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (لەگەڵ تۆمە)دا فرێزی (لەبەر تۆمە) و مۆرفیمی (کە) لە سەرەتای حەوت بەیتی شیعریی بەشێوەی ئەستوونی دووبارە کردووەتەوە:

لەبەر ئێسک و لەبەر پەترۆی ئەوانە
کە ئاهەنگ بۆ قەڵایی (سۆرانە) ئیمساڵ
لەبەر سووری دڵۆپی ئەشکی (زێیە)
کە شایی وا لە (سوور قاوشانە) ئمیساڵ
لەبەر تیژی هەتاوی (ڕووتی) دوکان
کە هاوار بۆ (قەڵا چوالانە) ئیمساڵ
لەبەر بێ ئاوییە... سەیران دوورم
کە نیازی حەوزەکەی (بۆکانە) ئمیساڵ
لەبەر پشکۆی کوژاوەی باخەکەی شێخە
کە (مەیدان) وا لە کانێسکانە ئیمساڵ..!!
بەزیوم من لە ئاستی (پیرە) (ڕێکەوت)
کە ڕێکەوت زێڕی ژێر (فنجانە) ئیمساڵ
تەڵاشی بێ (تەڵا) هەروەک تەڵاشە..!
کە (ئایەت) (ئایەتی گیرفانە) ئیمساڵ (دیوانی دیلان/ل٣٤٣-٣٤٥)

هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (سێبەری پەرت) ئامرازی پرسیارکردن (کێ) لە سەرەتای (١٠) دێری شیعری بە شێوەی موستەزاد دارێژراو و ئەستوونی لە دوای یەکتر هاتوو دووبارەکردووە:

کێ ئەگاتە پاڵ جەستەی شکستەم   لەم ڕێگا کوورە
کێ لەگەڵمایە بۆم ئەڵێ بەستەم؟   لە مەرگ توورە
کێ لایە لە گڕ با لە دووکەڵێ؟   سووک ئەکاتەوە
ئامان ئامانێ بۆ چارەم ئەڵێ   گیان بیباتەوە
کێ باوەش ئەکا بە سێ درنجا؟   بە شەوی باران
کێ دەرئەکێشێ ستەم لە بنجا؟   وەک دێوی جاران
کێ فوویەکی قووڵ ئەکا بە سنگما؟   هەناسەم سوارە
کێ باڵی ئەکا بە باڵ و چنگما؟   ساڵم نەیارە
کێ دەست ئەکاتە گەردنی چیا؟   ڕەش هەڵگەڕاوە
کێ دەم ئەخاتە کانیاوی سیام؟   وەی نێژراوە
کێ ئەگـــاتە پاڵ چاڵی ئاواتم؟   ...... (دیوانی دیلان/ل٣٨٦)

هەروەها لە هۆنراوەی (نەوبەهاری) وشەی (بۆیە) لە سەرەتای دوو دێری نێو هۆنراوەکە بەشێوەی ئەستوونی دووبارە دەکاتەوە:

بۆیە ئێستا شاخێ سامانم هەیە
بۆیە ســــــەرووم لاپەسندە و زیندووە (دیوانی دیلان/ل٣٨٦)

٧- دووبارەکردنەوەی تێکەڵ:

ئەم جۆرە دووبارەکارییە بەلامەوە باشترین جۆرەکانی دووبارەکارییە، چونکە لایەنێکی جوانکاری تێدایە لەلایەک، هەروەها جۆرە هێزێک دەبەخشێتە شێوازی شیعریی هۆنراوەکە. ئەم جۆرە دووبارەکارییە لەنێو دیوانەکەی دیلاندا زۆر بەرچاومان دەکەوێت. بۆ نموونە دیلان لە کۆتایی هۆنراوەی (پەڵکە زێڕین)دا هەردوو جۆری دووبارەکاری ئەستوونی و کۆتایی بەشێوەیەکی جوان تێکەڵ دەکات:

هۆی دەرد و دووری بەهاری پێ دیار کەین
سەیرانەکەی بەهارەکەی جار جار کەین (دیوانی دیلان/ل٢٨٠)

لەم دوو دێرەدا وشەی (بەهار) بە شێوەیەکی ئەستوونی دووبارە کراوەتەوە و وشەی (کەین) بە واتای (بکەین) بەشێوەی کۆتایی دووبارە کراوەتەوە، چونکە لە کۆتایی هۆنراوەکە دووبارە کراوەتەوە.

هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (ساخوات لەگەڵ) هەر سێ جۆری دووبارەکاری ئاسۆیی و جەخت و کۆتایی لە دوا دێرەکانی هۆنراوەکە بەکارهێناوە:

بۆ تۆ ئەگری... بۆ ئێمە.. بۆ کورد ئەگری..!
تاو تاو ئەگری.. بە کوڵ ئەگری.. پڕ ئەگری
بۆ ئەنجام بۆ قسەی سارد و پڕ ئەگری (دیوانی دیلان/ل٣٠٩)

هەروەها لە (وەرزی جاران)دا هەردوو جۆری ئەستوونی و ئاسۆیی بەشێوەیەکی جوان تێکەڵ کردووە:

وەکو لێوی بە لێوی چۆن ئەمژێ
وەکو (خوێنێ) بە (خوێنێ) چۆن ئەکوژرێ..! (دیوانی دیلان/ل٣٣٩)

لەم دوو دێرەدا وشەی (وەکو) بۆ دووجار بەشێوەی ئەستوونی دووبارە کراوەتەوە، وشەی (خوێنێ) بۆ دووجار بەشێوەی ئاسۆیی دووبارە کراوەتەوە، هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (لەگەڵ تۆمە)دا هەردوو جۆری ئەستوونی و جەختی بەشێوەیەکی جوان تێکەڵ کردووە:

تەڵاشی بێ (تەڵا) هەروەک تەڵاشە...!
کە (ئایەت) (ئایەتی گیرفانە) ئیمساڵ (دیوانی

دیلان/ل٣٤٥)

لەم دوو دێرەدا وشەی (تەلاش) بەشێوەی ئاسۆیی بۆ دوو واتای جیاواز دووبارە کراوەتەوە، هەروەها وشەی (ئایەت)یش بۆ دووجار بەشێوەیەکی جەختی دووبارەکراوەتەوە.

هەروەها دیلان لە هۆنراوەی (شەپۆل)دا هەردوو جۆری ئەستوونی و جەختی بەشێوەیەکی جوان تێکەڵ کردووە:

گرێی دڵە وەک برینی شێرپەنجە

گرێی چاوە تاکە تاکەی نیگاری

لەم دوو دێرە وشەی (گرێی) بەشێوەیەکی ئەستوونی دووبارە کراوەتەوە، بەڵام وشەی (تاکە) بەشێوەی جەختی دووبارە کراوەتە، هەروەها لە هۆنراوەی (بەستەی بێ دەرەتان) دەڵێت:

نە چڵ دیارە، نە بێخێ دەستی بەرمێ

نە جێ دیارە، نە شوێن بۆ دار و تەرمێ (دیوانی دیلان/ل٣٧٤)

لەم دوو دێرە ئامرازی نەرێ (نە) چوار جار دووبارەکراوەتەوە، چوار جاری بەشێوەی ئەستوونی و دووجاریش بەشێوەی ئاسۆیی، واتە هۆنیار جۆری دووبارەکاری تێکەڵی بەکارهێناوە.

ئەنجام

١- دووبارەکاری شیعری بنەمای سەرەکی بنیادی هونەری هۆنراوەکانی دیلانە، کەوا بە هۆنیارێکی ناوداری نەوەی پاش گۆران دادەنرێت.

٢- لەنێو هۆنراوەکانی ئەم هۆنیارەدا چەندین جۆری دووبارەکاری شیعری بەرچاو دەکەوێت.

٣- ئەم هۆنیارە زۆر بە جوانی دووبارەکردنەوەی شیعری بە چەشنێک لەنێو هەندێ لە هۆنراوەکانی بەکارهێناوە لەپێناو بەخشینی جۆرە کاریگەرییەک بە بەکارهێنانی دووبارەکردنەوە لەنێو داڕشتنی شیعریدا.

٤- ئەم هۆنیارە لە بەکارهێنانی دووبارەکاری تێکەڵ، زۆر سەرکەوتوو بووە.

پەراوێزەکان:

١- احمد مطلوب- معجم النقد الادبي، ج/١، دارالشؤون الثقافية العامة، بغداد، ١٩٩٩، ص٣٧٠.

٢- د. محمد صابر عبيد- القصيدة العربية الحديثة.. حساسية الانبثاقة الشعرية الاولى.. جيل الرواد والستينات، ط/٢، عالم الكتب الحديث، اربد- الاردن، ٢٠١٠، ص٢٠٠.

٣- محمد عبدالمطلب- بناء الاسلوب في شعر الحداثة، القاهرة، ١٩٨٨، ص٣٩٠.

٤- د. عشتار داود محمد تقنية التوازي في الشعر الحديث، لە ئەنتەرنێتەوە وەرگیراوە.

٥- د. محمد صابر عبيد- القصيدة العربية الحديثة.. حساسية الانبثاقة الشعرية الاولى.. جيل الرواد والستينات، ط/٢، عالم الكتب الحديث، اربد- الاردن، ٢٠١٠، ص٢٠٠.

٦- د. ئازاد ئەحمەد مەحموود- بونیاتی زمان لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا ١٩٨٥- ٢٠٠٥، ل١٧٢.

٧- د. محمد صابر عبيد- القصيدة العربية الحديثة، ص٢٠٨.

٨- د. ئازاد ئەحمەد مەحموود- بونیاتی زمان لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا ١٩٨٥- ٢٠٠٥، ل١٧٦.

سەرچاوەکان:

کتێبەکان

١- احمد مطلوب- معجم النقد الادبي، ج/١، دارالشؤون الثقافية العامة، بغداد، ١٩٩٩.

٢- د. محمد صابر عبيد- القصيدة العربية الحديثة.. حساسية الانبثاقة الشعرية الاولى.. جيل الرواد والستينات، ط/٢، عالم الكتب الحديث، اربد- الاردن، ٢٠١٠.

٣- محمد عبدالمطلب- بناء الاسلوب في شعر الحداثة، القاهرة، ١٩٨٨.

٤- د. عشتار داود محمد تقنيه التوازي في الشعر الحديث، لە ئەنتەرنێتەوە وەرگیراوە.

٥- د. محمد صابر عبيد- القصيدة العربية الحديثة.. حساسية الانبثاقة الشعرية الاولى.. جيل الرواد والستينات، ط/٢، عالم الكتب الحديث، اربد- الاردن، ٢٠١٠.

٦- د. ئازاد ئەحمەد مەحموود- بونیاتی زمان لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا ١٩٨٥- ٢٠٠٥، ل١٧٢.

٧- د. محمد صابر عبيد- القصيدة العربية الحديثة.

٨- دیوانی دیلان، ئامادەکردنی عەبدوڵڵا ئاگرین، ١٩٨٦.